

GULDBORGSUND

Den Danske
NATURFOND

BØTØSKOVEN

Naturplan, april 2018

Indhold

1	Introduktion	3
1.1	Projektets indhold	3
1.2	Samarbejdet	4
1.3	Om naturplanen	4
2	Området ved Bøtøskoven	5
2.1	Bøtøskoven.....	5
2.2	Landskabet	5
2.3	Bøtø Nor Reservatet	6
2.4	Hydrologiprojektet.....	6
2.5	Marielyst	6
3	Bindinger	7
3.1	Skovlov	7
3.2	Naturbeskyttelsesloven	7
3.3	Natura 2000	7
4	Naturværdier i Bøtøskoven	8
4.1	Skovarealer.....	8
4.2	Enge og overdrev	9
4.3	Vådområder	9
4.4	Særlige arter.....	9
4.4.1	Planter, mosser og laver	10
4.4.2	Svampe	11
4.4.3	Insekter.....	11
4.4.4	Fugle	11
4.4.5	Flagermus.....	13
4.4.6	Øvrige pattedyr	13
4.4.7	Padde og krybdyr.....	13
5	Mål for udvikling af naturen i Bøtøskoven	14
5.1	Fra plantage til græsningsskov	14
5.2	Mindre afvanding	14
5.3	Sikring af levesteder for særlige og sjældne arter	14
5.4	Rum for naturoplevelser	16
6	Plan for Bøtøskoven	17
6.1	Naturtyper	17

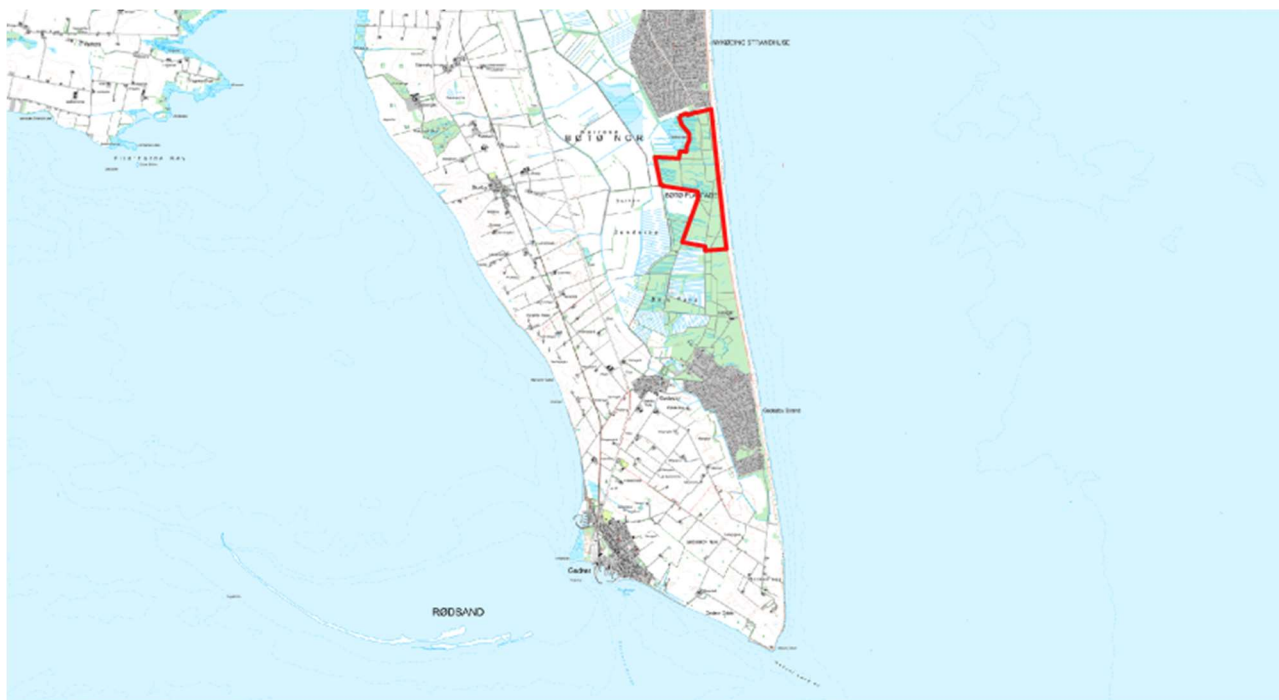
6.2 Vandstandsforhold.....	18
6.3 Skovbevoksede områder	20
6.4 Enge og overdrev	20
6.5 Græsning	21
6.6 Bekæmpelse af invasive arter	21
6.7 Indsatser for særlige arter	22
6.7.1 Planter, mosser og laver	22
6.7.2 Svampe.....	22
6.7.3 Insekter	22
6.7.4 Fugle	23
6.7.5 Flagermus	23
6.7.6. Øvrige pattedyr	24
6.7.7 Padde og krybdyr	24
6.8 Kulturhistorie	24
6.9 Friluftsliv	24
6.10 Overvågning og samarbejde med uddannelses- og forskningsinstitutioner.....	25

Bilag:

A. Oversigt over planlagte tiltag

1 Introduktion

Bøtøskoven udgør den nordlige del af Bøtø Plantage på Falster (kort 1). Den Danske Naturfond har i marts 2017 erhvervet skoven, der er på 153 ha. I de kommende år vil fonden i et samarbejde med Guldborgsund Kommune gennemføre et naturgenopretningsprojekt, som skal forbedre naturværdierne i skoven. Denne naturplan fastlægger rammer og indhold i projektet samt den efterfølgende forvaltning.

Kort 1. Bøtøskoven udgør den nordlige del af Bøtø Plantage.

1.1 Projektets indhold

Formålet med projektet er at udvikle Bøtøskoven fra en plantageskov til et varieret, lysåbent skovlandskab med løvskov, områder med gammel fyrreskov, sumpskov, vådområder og lysåbne naturarealer med enge og overdrev. Det skal sikre, at der i skoven skabes flere og bedre levesteder for de arter, som findes i området, herunder en række sjældne arter af især sommerfugle, flagermus og fugle.

En stor del nåleskoven fjernes eller tyndes, så skoven bliver mere åben, og mange af de ryddede områder fastholdes som lysåben natur. Områderne med løvtræ og gammel fyrreskov skal derimod så vidt muligt bevares. Det er også målet at lukke en række grøfter og øge vandstanden i dele af skoven, så flere arealer kan udvikle sig mod sumpskov. Efter rydningerne udsættes der kvæg og vildheste. Dyrenes græsning og påvirkning skal fremover i princippet styre områdets udvikling og på sigt skal der ikke gennemføres omfattende naturpleje i skoven. I en overgangsperiode indtil området er præget af en mere naturlig dynamik, og der er sikret tilstrækkeligt mange nye levesteder for de sjældne arter, vil græsningen dog blive suppleret med aktive naturplejeindgreb efter behov.

Projektet skal også sikre, at området åbnes op for publikum, og at friluftsfaciliteterne forbedres, så området i langt højere grad kan give muligheder for naturoplevelser.

1.2 Samarbejdet

Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Den Danske Naturfond og Guldborgsund Kommune. Den Danske Naturfond er ejer af skoven, mens det er Guldborgsund Kommune, der forestår projektledelsen i forbindelse med naturgenopretningen og som også forestår den efterfølgende løbende drift af arealerne på vegne af fonden.

1.3 Om naturplanen

Denne naturplan beskriver de overordnede mål og indholdet i den naturgenopretning, der fra 2017 er påbegyndt i Bøtøskoven. Herudover fastlægger naturplanen også rammer og indhold for den efterfølgende drift og pleje af arealerne. Naturplanen er udarbejdet af Den Danske Naturfond og Guldborgsund Kommune i fællesskab. En række af de planlagte og beskrevne tiltag i naturplanen er udført allerede i 2017.

Naturplanen bygger bl.a. på bidrag fra en række lokale og nationale eksperter. Den lokale følgegruppe, der er nedsat i forbindelse med projektet med deltagelse af primært lokale interesseorganisationer, har også været inddraget i udarbejdelsen af naturplanen.

Naturplanen revideres som minimum hvert sjette år, men skal generelt betragtes som en rullende plan, som kan opdateres, hvis der opstår behov for ændringer eller nye plejetiltag, fx i forhold til at sikre levevilkårene for særlige arter. I den videre forvaltning og drift vil der således blive fokuseret på løbende at indsamle viden om området, dels gennem en monitoring af arealerne og dels gennem en fortsat dialog og inddragelse af eksperter. Forslag til nye tiltag vil derfor løbende blive indarbejdet, alt efter hvordan naturen udvikler sig.

I forbindelse med projektet skal publikums adgang til arealerne sikres og mulighederne for naturoplevelser og formidling forbedres. Rammerne for publikums adgang herunder etablering af stier og andre friluftsfaciliteter samt formidlingstiltag fastlægges i en særlig friluftspan.

Figur 1. Et af det åbne områder i Bøtøskoven.

2 Området ved Bøtøskoven

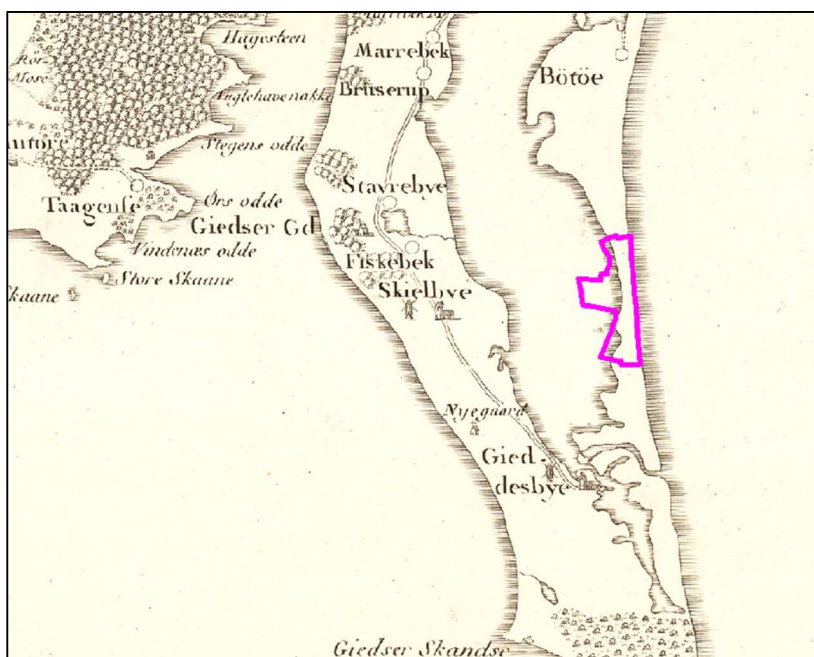
2.1 Bøtøskoven

Bøtøskoven er på 153 ha og udgør den nordlige del af Bøtø Plantage. Hovedparten af plantagen er plantet i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Formålet var dengang bl.a. at beskytte de inddæmmede områder i Bøtø Nor mod sandflugt. Den østlige del af skoven ligger svagt hævet på den gamle landtange. De vestlige dele, herunder den centrale vestlige del af skoven, ligger nede på det, der tidligere var kystlagune. Hele skoven, men især den vestlige del, er intensivt drænet med mange grøfter. Mod øst op mod diget mod Østersøen er der i næsten hele skovens længde digegrave, hvor materialet til diget er gravet op.

Jordbunden i skoven er generelt sandet, og i forhold til det øvrige Falster er der derfor i Bøtø Plantage nogle naturtyper, som man normalt ikke ser i denne landsdel. Skoven rummer stadig nogle af de oprindelige skovfyrbevoksninger og også enkelte gamle birke- og poppelbevoksninger. Men en stor del af skoven har også været domineret af senere plantede bevoksninger med sitkagran, rødgran og lærk. Mange af disse nåletræsbevoksninger er inden for de senere år afdrevet og arealerne er herefter blevet dækket af en tæt opvækst af birk. Den nordvestlige, lavtliggende del af skoven og digegravene er i dag bevokset med sumpskov.

2.2 Landskabet

Bøtøskoven ligger delvist på det, der tidligere var en smal landtange mellem Østersøen og Bøtø Nor (kort 2). Landtangen var ca. 15 km lang og op til 12 km bred, og inden for tangen lå der en lavvandet kystlagune med udløb til havet sydøst for Gedesby. I 1860'erne blev Bøtø Nor inddæmmed ved anlæg af diger mod Østersøen. Ved den store stormflod i 1872 blev digerne gennembrudt ved søen Fårevasken i Bøtøskoven og hele området blev oversvømmet. Digerne blev efterfølgende genopført og forstærket. Arealerne i Bøtø Nor er siden gradvist blevet afvandet bl.a. ved anlæg af en dyb, central afvandingskanal omgivet af ringkanaler mod henholdsvis øst og vest, som afvander det højere beliggende terræn. Diget, der i dag dominerer kysten mod Østersøen, administreres af det Falsterske Digelag.

Kort 2. Videnskabernes selskabs kort fra 1776 med Bøtøskovens placering.

2.3 Bøtø Nor Reservatet

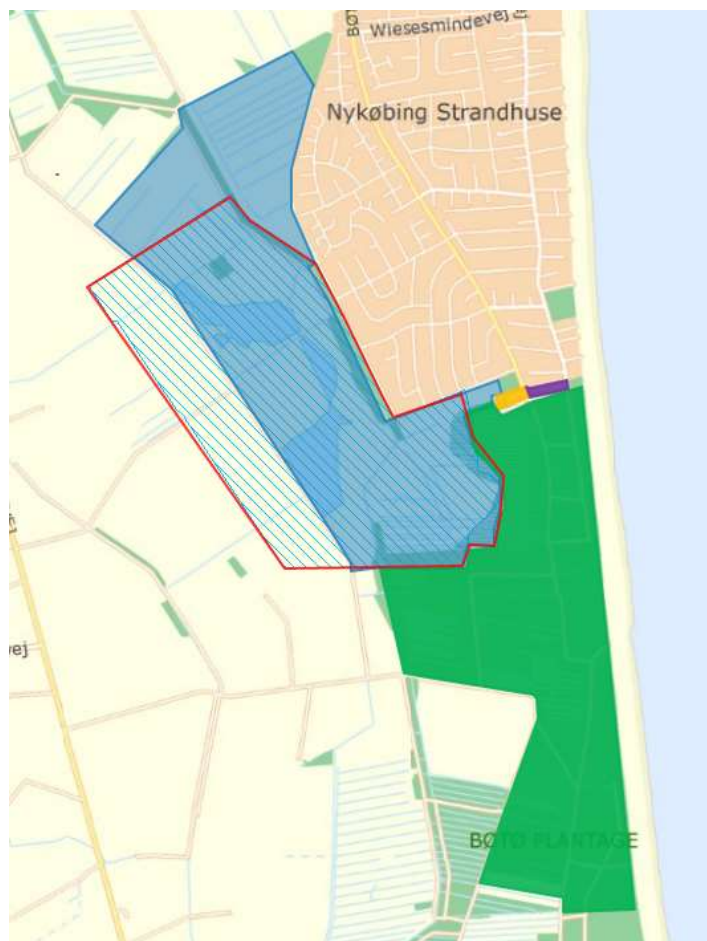
Efter afvandingen af Bøtø Nor var der fortsat et natur- og søområde i de laveste dele. Dette areal blev stadig mindre, men i 1973 blev ca. 175 ha fredet (kort 3). Formålet med fredningen var at bevare områdets særprægede karakter og dets fugleliv. Af det fredede areal blev ca. 105 ha efterfølgende overdraget til staten. Dette areal forvaltes i dag af Naturstyrelsen og har status som fuglereservat, populært kaldet Bøtø Nor Reservatet. De resterende ca. 70 ha i fredningen er dels vådområder og dels landbrugsjord med bl.a. forstyrrelse- og jagtfredning. Reservatet er et vådområde med enge, rørskov og småsøer uden offentlig adgang. I reservatet yngler der bl.a. Trane, Rørhøg og lejlighedsvis Plettet Rørvagtel. Størstedelen af det øvrige Bøtø Nor er i dag opdyrket.

2.4 Hydrologiprojektet

Guldborgsund Kommune har i 2015 gennemført et større hydrologiprojekt i Bøtø Nor på arealerne i og omkring reservatet. Målet har været at fastholde vintervandstanden i området og hermed sikre arealerne mod udtørring. I forbindelse med projektet blev naturområdet mere end fordoblet med flere privatejede arealer omfattet af en varig udtagningsordning, hvor der nu udvikler sig søer, sumpe og enge. Hydrologiprojektet omfatter med arealerne i reservatet ca. 190 ha (kort 3).

2.5 Marielyst

Umiddelbart nord for Bøtøskoven ligger et af Danmarks største sommerhusområder, Marielyst, med mere end 6.000 sommerhuse og flere tusinde overnattende gæster om året. Lige nord for skoven ligger der en stor p-plads, som benyttes af de borgere, der især besøger badestranden samt en hundeskov. Både p-pladsen og hundeskoven ejes af Naturstyrelsen (kort 3).

*Kort 3. Området ved Bøtøskoven.
Fredningen Bøtø Nor Reservatet (rød med blå skræstreg).
Det kommunale hydrologiprojekt (blå),
Naturstyrelsens hundeskov (orange) og
p-plads (lilla).
Bøtøskoven (grøn).*

3 Bindinger

3.1 Skovlov

Hele Bøtøskoven er fredskov. Den tidligere ejer fik i 2016 tilladelse til, at der etableres skovgræsning i det meste af skoven. I forbindelse med græsningen må der ikke tilskudsfordres, og græsningen skal gennemføres på en måde, så området ikke mister sit skovpræg. Med udgangen af 2016 er der i forbindelse med tildeling af tilskud til bæredygtig skovdrift udpeget ca. 1.700 træer rundt om i skoven, som skal bevares til naturlig død og henfald.

3.2 Naturbeskyttelsesloven

Der er i Bøtøskoven registreret § 3 beskyttet natur i form af fire mindre søer og et moseareal (kort 4).

3.3 Natura 2000

To mindre områder, dels et i den nordvestlige del af skoven samt et i den sydlige del, indgår sammen med vådområderne i og omkring reservatet i det store Natura 2000 område nr. 173 - Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand (kort 4). Natura 2000-handleplanen for området peger på, at der skal sikres en stabil hydrologisk tilstand i området. Der er ikke i forbindelse med Natura-2000 planlægningen registreret habitatnaturtyper i Bøtøskoven.

Kort 4. Naturudpegninger i Bøtøskoven.
Natura 2000 områdets udstrækning (lilla)
Beskyttede naturtyper NBL §3 – (sø: blå, mose: gul)
Bøtøskoven (rød)

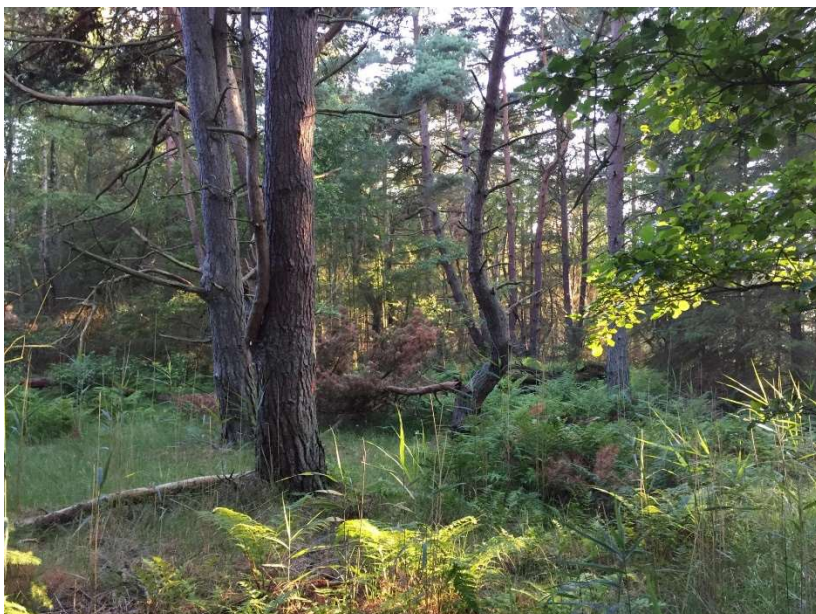
4 Naturværdier i Bøtøskoven

Området ved Bøtøskoven har med sin beliggenhed på sydspidsen af Falster en stor betydning for trækkende fugle, flagermus og sommerfugle, som bevæger sig gennem området på deres træk mellem Skandinavien og Mellemeuropa. Og flere sydlige arter har nogle af deres nordligste forekomster på sydspidsen af Falster. Det gælder fx de to dagsommerfuglearter Spejlbredpande og Sort Ildfugl, der i Danmark kun findes ynglende på diget og på lysningerne i Bøtøskoven. Rødtoppet Fuglekonge har også tidligere haft nogle af sine nordligste og få bestande i Danmark i Bøtøskoven.

Generelt rummer Bøtøskoven og hele Bøtø Plantage en for Lolland-Falster særlig natur. Skoven er anlagt som en nåletræplantage på fugtig-sandet jord og har derfor en helt anden karakter end de frodige løvskove, der ellers findes i denne del af landet. Derfor finder man også en flora og fauna, som er speciel for området. De eksisterende naturværdier i skoven er bl.a. knyttet til områderne med gammel skov og områderne med enge og overdrev. I skoven findes der også en række særlige og sjældne arter.

4.1 Skovarealer

Skoven bærer præg af at være anlagt og drevet som en plantage men rummer også mindre områder med ældre skov. Store dele af skoven er oprindeligt tilplantet med skovfyr. Der er bevaret en del af disse oprindelige bevoksninger med træer, som nu har en alder på over 100 år. De gamle skovfyrbevoksninger samt de få ældre løvtræsbevoksninger har udviklet et varieret busklag med hassel, røn, seljerøn og almindelig gedebled og en bundvegetation med græsser og bredbladede urter. Der er en del bevoksninger med birk og gråpoppel på op mod 100 år, i mange tilfælde med tæt opvækst af gråpoppel. Herudover er der enkelte mindre bevoksninger med ældre sitkagran, rødgran, lærk og østrigsk fyr på 60 til 90 år også med en varieret undervækst af buske. Områderne med gammel skov mangler dog de meget gamle træer, og der er kun få døde træer og kun lidt dødt ved i bevoksningerne. Der er plantet en del eg (vintereg) inden for de sidste 20 år. Herudover forekommer der naturlig opvækst af eg rundt om i skoven. Især den nordvestlige del af skoven er præget af sumpskov. Her er der plantet hvidel og gråpoppel. Der er tillige en naturlig opvækst af birk, røn, rødæl og tørst. Også i digegravene og har der udviklet sig sumpskov med el, birk og poppel og træer i nedbrydning.

*Figur 2. Område med ældre skovfyr.
Foto Louise Nabe-Nielsen*

4.2 Enge og overdrev

I skoven er der ca. 10 ha enge og skovenge. Engene kan karakteriseres som næringsfattig eng på sur bund – en naturtype der fortrinsvis findes i Jylland, men pga. den sandede, næringsfattige bund også i Bøtøskoven. De typiske arter for naturtypen, og som også findes i Bøtøskoven, er almindelig star, fløjlsgæs og hedelyng samt vellugtende gulaks, mangeblomstret frytle og sand-star. Hyppige forekomster af sand-star, almindelig hvene og almindelig kongepen tyder på, at engene er forholdsvis tørre. Dog viser forekomsten af den sjældne art liggende potentiel, at der også er områder med lidt fugtigere jordbund.

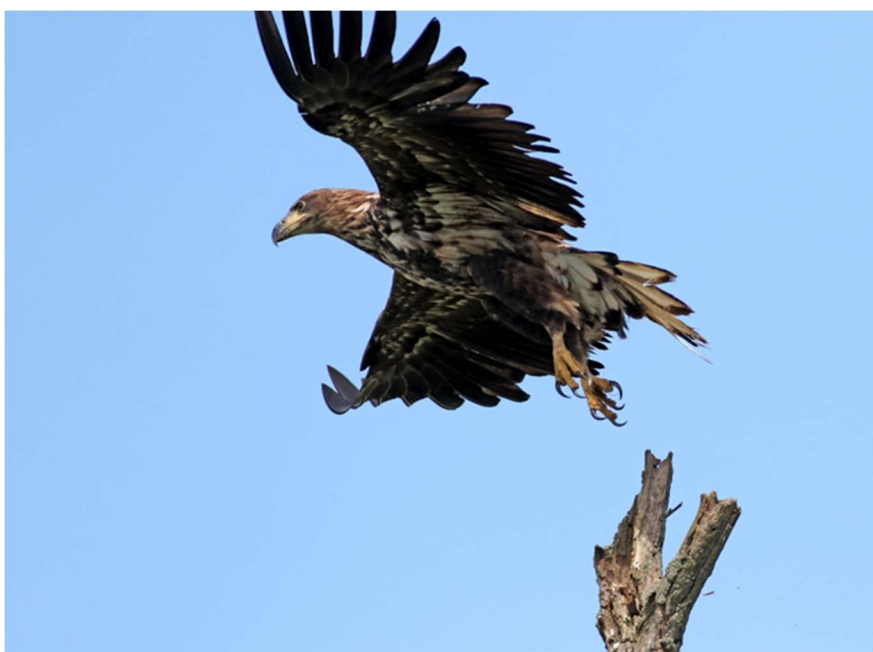
I Bøtøskoven er der kun ét mindre overdrevsareal i det nordøstligste hjørne. Men på diget mellem Bøtøskoven og stranden ligger et botanisk set meget værdifuldt overdrev. Diget er bevokset af enkelte buske, men har udover områderne med klitter karakter af overdrev, som formentlig aldrig er blevet gødsket eller sprøjtet. Derfor er overdrevet naturligt næringsfattigt, og det har ført til udviklingen af en rig flora og insektfauna. Diget er kendt for sin særlige sommerfuglefauna med mange sjældne arter.

4.3 Vådområder

Der er kun få områder med en vandstand over jordniveau. Det skyldes de aktive grøfter, som afvander store dele af området. Der er en række mindre, gravede vandhuller i skoven uden større naturværdier. Det samme gælder søen ved Fårevasken, der er næringsrig og præget af tilførsel af næringsstoffer fra de omgivende arealer. I digegravene i den østlige del af skoven har der flere steder udviklet sig områder med sumpskov.

4.4 Særlige arter

Der er i 2017 gennemført en registrering af udvalgte artsgrupper i Bøtøskoven. Registreringen er foretaget på baggrund af bidrag fra lokale organisationer og frivillige samt ved kommunens og fondens egen indsats. Registreringen har afhængig af artsgruppe taget udgangspunkt enten i en markgennemgang, eksisterende registreringer i databaser eller studier af historiske data. For de fleste artsgrupper har der kun været historiske data til rådighed. En række forekomster har ikke kunnet stedfæstes præcist, fordi de historiske kun henviser til hele Bøtø området (noret, byen, diget, skoven og plantagen).

*Figur 3. Der er ynglende Havørn i Bøtøskoven.
Foto Thomas W. Johansen*

I tabel 1 er der en oversigt over den registrering, der er foretaget for de forskellige artsgrupper, ligesom forekomster af særlige eller sjældne arter i skoven er angivet.

Artsgruppe	Data/kilde	Registrerede, særlige og sjældne arter
Planter	Kortlægning udført af biolog Louise Nabe-Nielsen, sensommeren 2017	Dværg-perikon, hovedfrytle, kongebregne, liggende potentil, skovstjerne
Svampe	Registreringer fra Svampeatlas.	27 rødlistearter hvoraf der er flere pigsvampearter (ikke set i nyere tid)
Insekter	<ul style="list-style-type: none"> • Biller, historiske data frem til 2017. Gunnar Pritzl. • Oversigt over natsommerfugle 2017. Bjarne Skule • Notat om spejlbredpande 2017. Bjarne Skule • Foreliggende historiske data om alle insektgrupper fra bl.a. Entomologisk Forening, Lepidopterologisk Forening, Guldborgsund Kommune. 	<ul style="list-style-type: none"> • Biller: 25 sjældne arter bl.a. <i>Leptophloeus alternans</i> • Dagsommerfugle: Spejlbredpande og Sort ildfugl
Fugle	Kortlægning udført af Dansk Ornitologisk Forening mid- og sensommer 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Sikker ynglende: Havørn, Hedelærke, Natugle, Rødtoppet Fuglekonge • Mulig ynglende: Turteldue og Vende-hals
Flagermus	En nat-registrering i hhv. efteråret 2011 og foråret 2016. SeNatur, Thomas W. Johansen	Ni arter er registeret heriblandt Bredøret Flagermus
Småpattedyr	Historiske data. Guldborgsund Kommune	Skovmår
Padde og Krybdyr	Historiske data. Guldborgsund Kommune	Bl.a. Grønbroget Tudse

Tabel 1. Registreringer af særlige eller sjældne arter fundet i Bøtøskoven. For nogle artsgrupper er det kun historiske data, som er med upræcis forekomst fra hele Bøtøområdet (nor, reservat, dige, skov, by).

4.4.1 Planter, mosser og laver

Der er lavet en kortlægning af planter i sensommeren 2017, hvor der blev registreret 216 arter. Langt hovedparten af de registrerede plantearter i Bøtøskoven er almindelige danske arter typiske for nåleskove på mager, sandet bund. Mange af arterne er dog regionalt sjældne, da skoven har en for regionen særlig jordbund. Det er arter som blåmunke, liggende potentil, skovstjerne, dværg-perikon, flipkrave, hoved-frytle og tue-siv.

Fem af de registrerede, sjældne arter vurderes enten at have en forekomst i regionen af betydning for artens nationale status, eller er i høj grad medvirkende til at bevare variationen i regionens flora. Det drejer sig om dværg-perikon, hoved-frytle, kongebregne, liggende potentil og skovstjerne. Der vil i forvaltningen af området være en særlig opmærksomhed på disse arter og deres levesteder.

De rødlistede og truede arter som enkelt månerude, stilk-månerude, kamillebladet månerude og flad ulvefod, har tidligere vokset i Bøtø Plantage og digegravene, men er nu forsvundet fra området. Tidligere er der også registreret nationalt eller regionalt sjældne arter som strudsvinge, tusindfrø, mose-vintergrøn, ensidig vintergrøn, enblomstret vintergrøn, knudearve (muligvis forsvundet), sump-hullæbe, liden ulvefod, fåblomstret kogleaks, tue-kogleaks og strand-nellike. Disse arter vurderes dog at være forsvundet fra området.

Der er ikke lavet tilsvarende kortlægninger af mosser og laver i Bøtøskoven eller en sammenstilling af historiske data.

4.4.2 Svampe

Skovens særlige karakter med den sandede jordbund og mange nåletræsbevoksninger indebærer, at svampefloraen har en anden karakter end i Lolland-Falsters løvskove på muldbund. Der er aldrig foretaget nogen systematisk kortlægning af svampe i skoven. I det Danske Svampeatlas er de fleste registreringer fra 1920erne og 1950erne. De historiske data er ikke præcise i fundsted – men henviser som oftest blot til Bøtøområdet (skoven, diget, plantagen og noret). De historiske data omfatter registreringer af ca. 400 svampearter, hvoraf der er 27 rødlistearter.

4.4.3 Insekter

Insektlivet i og omkring Bøtøskoven er især kendetegnet ved forekomsten af dagsommerfugle, herunder også en række meget sjældne arter. Nogle arter af insekter - bl.a. sommerfugle, kan foretage vandringer væk fra deres faste yngleområder, og netop på sydspidsen af Falster ses der relativt ofte lejlighedsvis invasioner af sommerfuglearter fra syd. Det er som regel usædvanlige vejrforhold, der kan provokere dem til at trække langt. Særligt i varme forsomre kan der derfor ses store mængder af trækkende sommerfugle langs Falsters østkyst. Den særlige beliggenhed samt forekomsten af egnede naturområder gør området ved Bøtøskoven til en af landets bedste sommerfuglelokaliteter. På enkelte dage i sommerhalvåret kan man se omkring 40 forskellige arter af sommerfugle på og omkring diget samt i skoven.

Der er særligt to bemærkelsesværdige arter: Spejlbredpande og Sort Ildfugl. Begge arter har deres eneste kendte yngleområde i Danmark på skovengene i Bøtøskoven og på diget. Det er så vidt vides den nordligste kendte ynglebestand for begge arter. Spejlbredpande er blevet fundet ynglende i området siden 2010-11, mens Sort Ildfugl er registreret regelmæssig i området siden 2004.

I de historiske data er der registreret 178 arter af biller (vandkalve, løbebiller, ådselsbiller, rovbiller, torbister, vandkærer, stumpbiller, blødvinger, smældere, pragtbiller, klannere, borebiller, tyve, soldaterbiller, calvicorner, heteromerer, træbukke, bladbiller, snudebiller) i området, som har status af ret sjældne til yderst sjældne i Danmark. Alle disse registreringer henviser blot til Bøtøområdet (skoven, plantagen, diget, stranden, noret, byen) uden præcis stedangivelse. Af de 178 arter er i alt 25 arter registreret som meget sjældne, hvoraf de 13 arter kun kendes i Danmark fra Bøtøområdet. Her kan bl.a. fremhæves calvicorneren *Leptophloeus alternans*, som findes i dødt ved af skovfyr.

Figur 4. *Leptophloeus alternans*. 2,0-2,5 mm. Fundet første gang i Danmark i Bøtø Plantage i 1996. Genfundet i 2000.

Der er ikke lavet analyser af historiske data for området af andre insektgrupper.

4.4.4 Fugle

Området omkring Bøtø Nor og Bøtøskoven har et rigt fugleliv med mange trækkende, rastende og ynglende fugle. Dette skyldes dels områdets geografiske beliggenhed, og dels at området omkring reservatet og skoven udgør et relativt stort, sammenhængende naturområde.

For vandfuglene, der trækker fra Østersøen til Vadehavet, danner Falster en barriere, og store mængder af ænder, gæs, vadefugle, måger, terner og kjoever koncentrerer derfor ved sydspidsen af

Falster. For landfuglene, der trækker fra Skandinavien til Europa og Afrika, danner Falster en tragt, og store mængder af rovfugle, traner, duer og spurvefugle koncentrerer derfor også over det sydlige Falster, inden de trækker mod syd og sydvest ud over åbent hav. Bøtøskoven med sine særlige bevoksningsforhold er med til at sikre fourageringssteder for titusindvis af spurvefugle og et vigtigt overnatningssted for bl.a. rovfugle.

I Bøtøskoven findes der en række sjældne ynglefugle. Den Rødtoppede Fuglekonge og Vende-hals er sydlige arter med deres nordvestlige udbredelse i Danmark. Særligt den Rødtoppede Fuglekonge har tidligere været en meget sjælden ynglefugl og havde et af sine få ynglesteder i Danmark i Bøtøskoven. Arten har dog i de senere spredt år sig til flere områder i landet. I ynglesæson 2017 blev der registreret ni syngende hanner i Bøtøskoven (kort 5).

Siden 2015 har Havørnen ynglet i den vestlige del af Bøtøskoven og har hvert år siden da fået unger på vingerne. Havørnen er genindvandret til Danmark i 1990'erne og den danske bestand var i 2016 på over 75 par.

Kort 5 og 6. Kort 5 (venstre), Syngende Rødtoppede Fuglekonger i perioden marts-juni 2017. Antal prikker svarer ikke nødvendigvis til antal ynglepar. Kort 6 (højre), prikker indikerer syngende fåtallige fuglearter i perioden marts-juni 2017. Prikkerne angiver ikke nødvendigvis antal ynglepar. Blå: Hedelærke, rød: Vende-hals, turkis: Turteldue, gul: Skovsneppe og grøn: Natugle

Der er allerede gjort en særlig indsats for Vende-hals og Perleugle i Bøtøskoven. I foråret 2012 har Guldborgsund Kommune i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening opsat hhv. 35 og otte redekasser. Begge arter er sjældne ynglefugle i Danmark. Indtil videre er der ikke i nyere tid registreret ynglende par i området.

Der er foretaget kortlægning af sjældne og fåtallige fuglearter i Bøtøskoven i 2017. Her kan bl.a. fremhæves en forekomst af både syngende Turteldue og Vende-hals (kort 6). Desuden var der flere fund af syngende Hedelærke. I området omkring Bøtøskoven yngler der også en række sjældne eller rødlistede arter såsom Sortstrubet Bynkefugl, Plettet Rørvagtel og Trane. Lejlighedsvis ses her også arter som Gulirisk, Karmindompap, Plettet Rørvagtel og Vagtel – arter der har deres nordligste udbredelse i Danmark.

4.4.5 Flagermus

Området omkring Bøtøskoven har en stor forekomst af flagermus. Ligesom for trækkende fugle har Falster også en betydning som ledelinje for trækkende flagermus, og det vurderes, at der årligt trækker tusindvis af flagermus gennem Bøtøskoven på deres vandring mellem yngle- og overvintringssteder.

På enkelt nats undersøgelser i hhv. efteråret 2011 og foråret 2016 blev ni arter af flagermus med sikkerhed observeret: Bredøret Flagermus, Brunflagermus, Dværgflagermus, Frynseflagermus, Langøret Flagermus, Pipistrelflagermus, Sydflagermus, Troldflagermus og Vandflagermus. Fundet af Bredøret Flagermus er særlig interessant, da den er en af vores mest sjældne flagermus og tillige har den højeste beskyttelsesstatus. Området fortjener dog en grundigere undersøgelse i yngletiden for at afsløre, om der er yderligere arter, der fast forekommer, samt hvilke der sandsynligvis yngler i Bøtøskoven.

4.4.6 Øvrige pattedyr

Der er ikke foretaget systematiske undersøgelser af forekomsten af pattedyr i skoven. Der er dog kendskab til arter som Hare, Husmår, Muldvarp, Pindsvin, Skovmår, Ræv og Rådyr. Der er i 2011 udsat seks Dådyr i skoven, og der er i dag en bestand på ca. 35 i området.

4.4.7. Padde og krybdyr

Der er ikke lavet nogen systematisk undersøgelse af padde og krybdyr i området. Der er dog kendskab til fund af Grøn Frø, Grønbroget Tudse, Skrubbtudse, Snog og Springfrø i Bøtøskoven. På de omkringliggende arealer er der herudover fundet Spidssnudet Frø og Strandtudse, ligesom en af de få bestande af Løgfrø i kommunen findes i Bøtø Nor.

Figur 5. Sort Ildfugl, han og hun.
Foto Thomas W. Johansen

5 Mål for udvikling af naturen i Bøtøskoven

En stor del af Bøtøskoven ligger i det inddæmmede område, der tidligere var en kystlagune. Skoven er derfor ikke naturlig eller oprindelig men menneskeskabt. Målet for udviklingen af skoven er dog at efterligne en skov og en natur, der kan forventes at udvikle sig så naturligt som muligt på den sandede og stedvis meget fugtige jordbund.

Over de kommende år skal Bøtøskoven omdannes til en lysåben og varieret skov. Der skal være områder med gamle træer og relativ tæt skov men også mange skovlysninger samt vådområder og mindre, helt åbne områder med enge og overdrev. Variationen og dynamikken i området skal fastholdes ved helårsgræsning med kvæg og vilde heste. En sådan variation og dynamik skal sikre og forbedre levevilkårene for mange af de dyre- og plantearter, som allerede findes i skoven. Samtidig skal en stor variation i levesteder også give gode leve- og rastesteder for de arter af fugle, sommerfugle og flagermus som på grund af skovens særlige beliggenhed ved Danmarks sydspids ofte optræder i store antal området.

5.1 Fra plantage til græsningsskov

Målet om en lysåben og varieret græsningsskov skal først og fremmest opnås ved at fjerne en stor del af de tætte granbevoksninger. Efter afdrift skal disse arealer udvikle sig til enten lysåben natur i form af enge og overdrevsarealer, sletteområder med spredt trævækst eller til lysåben skov med hjemmehørende træarter. Det samme gælder en række områder, der inden for de senere år er blevet fældet, og hvor der i dag er en tæt opvækst af birk. Mange af disse arealer vil også blive søgt friholdt som lysåben natur. Til gengæld skal den gamle fyrreskov i området så vidt muligt bevares. Alle områderne med gammel skovfyr og gammel løvskov opretholdes ligesom de gamle popler i skovbrynet mod vest. De yngre skovbevoksninger med eg, skovfyr med birk og andre hjemmehørende træarter bevares også, men skal udvikle sig mod åbne bevoksninger med undervækst og lysninger.

Det er målet at etablere en græsning i hele skoven med kvæg og vilde heste. Denne græsning skal sikre den fortsatte friholdelse af områderne med lysåben natur samt lysningerne og i det hele taget opretholdelse af et varieret skov- og naturområde præget af en mere naturlig dynamik og succession. I det omfang det viser sig nødvendigt, vil afgræsningen blive suppleret med en maskinel pleje. Målet er dog, at området på sigt skal være præget af en så stor naturlig dynamik og succession, at der til stadighed er en tilstrækkelig variation i levesteder, og at en aktiv pleje derfor ikke er nødvendig.

5.2 Mindre afvanding

Området har tidligere været intensivt grøftet. De fleste af grøfterne er i dag ikke helt funktionsdygtige pga. manglende vedligehold. Ved at afbryde hovedgrøfterne kan der sikres en højere vintervandstand. Dette vil give mulighed for, at der dannes flere områder med våde enge samt sumpskov og medvirke til at skabe en større variation i biotoper og levesteder.

5.3 Sikring af levesteder for særlige og sjældne arter

Genopretningen skal primært gavne de særlige sårbare arter, som findes i eller kommer til området. I skovlysningerne og på de arealer som efter afdrift af nåletræ eller rydning af birkeopvækst fastholdes som lysåbne områder og som vil udvikle sig mod enge og overdrev, vil sommerfuglene få gode levevilkår. Der vil også blive etableret insektkorridorer, så de mange arter, som optræder på diget mod Østersøen, vil få mulighed for at sprede sig og etablere nye bestande inde i Bøtøskoven. I områderne med skov, herunder de gamle skovbevoksninger, vil der være gode yngle- og rastemuligheder for en

lang række fugle. De mange gamle træer i skoven bevares og vil give gode levesteder for flagermus i området. Det tilstræbes at fremme store træer ved at tynde omkring de ældre træer og skabe hulheder i træerne ved at bore huller eller lave skade på træerne. Flagermusene vil også nyde godt af de mange lysåbne områder, rande og skovbryn, som vil give gode muligheder for fødesøgning. Generelt forventes der en lysåben skov, med stor variation og mere naturlige vandstandsforhold som vil bidrage til at give en højere artsrigdom.

*Figur 6. Spejlbredpande.
Foto Gert Jeppesen.*

I en startfase vil der blive gjort en særlig indsats for at sikre levestederne for nogle af de mest sjældne og værdifulde arter. Græsningen vil blive tilrettelagt på en måde, så de nuværende små og sårbare bestande af fx Spejlbredpande og Sort Ildfugl kan opretholdes. På udvalgte sommerfuglelokaliteter kan det også være aktuelt i en periode at foretage slåning, hvis det kan konstateres, at græsningen ikke kan holde den kraftige opvækst af birk nede. I takt med at bestandene af nogle af de sårbare sommerfuglearter øges og spredes, er det målet, at disse plejetiltag skal prioriteres. Forvaltningen af området vil generelt blive tilrettelagt, så der undgås forstyrrelser i yngleperioden for Havørnen.

Figur 7. Areal hvor birkeopvækst er ryddet for at tilgodese den sjældne sommerfugl Spejlbredpande.

5.4 Rum for naturoplevelser

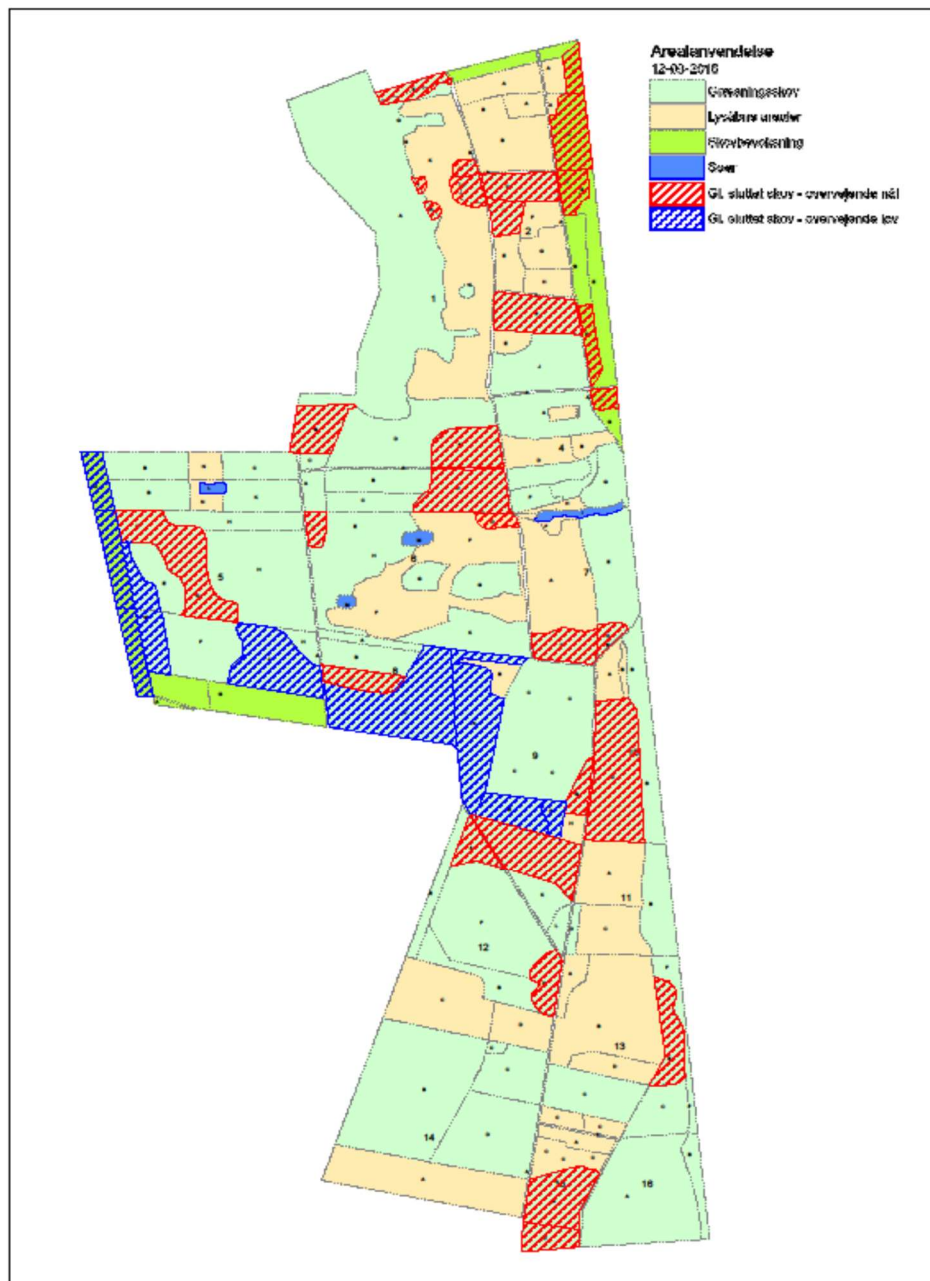
Med sin placering lige op til sommerhusområdet ved Marielyst er der mange besøgende i og omkring Bøtøskoven og dermed et stort potentiale for at åbne skoven op for offentlighedens adgang og skabe gode naturoplevelser. Sammen med reservatet og arealet omfattet af det kommunale hydrologiprojekt kan Bøtøskoven danne et stykke sammenhængende natur på op mod 350 ha med en række forskellige naturtyper. En forbedring af mulighederne for friluftsliv er derfor også et vigtigt mål for områdets udvikling.

Rammerne for publikums adgang herunder etablering af stier og andre friluftsfaciliteter samt formidlingstiltag fastlægges i en særlig friluftsplán.

6 Plan for Bøtøskoven

6.1 Naturtyper

Bøtøskoven skal omdannes til en lysåben skov med gamle træer, skovlysninger og vådområder samt åbne områder med enge og overdrev. I praksis vil der være en glidende overgang mellem partier med gammel skov, områder med mere spredt trævækst og helt åbne områder (kort 7).

Kort 7. Mål for udvikling af Bøtøskoven. Partier af gammel skov (rød og blå skravering), åben skov (lys grøn), lysåbne områder (lys brun) og søer (blå).

Udgangspunktet for de områder, der fremover skal være overvejende skovbevoksede, er de nuværende bevoksninger med gammel skovfyr og gammel løvskov, de nuværende egebevoksninger, områderne omkring digegravene samt bevoksninger med en høj andel af skovfyr eller mellemaldrende birk.

Områderne markeret som lysåben natur er de nuværende enge og overdrev og de nuværende eller tidligere nåletræsarealer, som er eller bliver ryddet og friholdes ved græsning. På nogle af disse arealer vil der dog også være spredt trævækst i form af skovfyr, birk, røn mv. Andelen og fordelingen af områderne med lysåben natur skal sikre gode spredningsmuligheder for især sommerfuglene i området og blandt andet give mulighed for en større spredning fra arealerne på og omkring diget og ind i skoven. Hegningen og dermed skovgræsningen dækker stort set hele skoven.

Figur 8. Hegning med klaplåge set fra diget ind mod Bøtøskoven.

6.2 Vandstandsforhold.

Bøtøskoven har tidligere været intensivt grøftet og ved at afbryde de primære grøfter, vil især vintervandstanden bedre kunne fastholdes. Målet om fastholdelse af vandstanden skal ses i sammenhæng med det hydrologiprojekt, som har haft til formål at fastholde vandstanden i og omkring Bøtø Reservat og dermed beskytte det mod de periodevise sommerudtøringer, som har forringet vilkårene for vandfuglene.

Planen for genskabelse af mere naturlige vandstandsforhold er vist på kort 8. Som det fremgår, skal grøfterne afbrydes på en lang række steder rundt om i skoven. De fleste af de mindre grøblerender er kun delvist funktionsdygtige pga. tilgroning og tilsanding. Grøftelukningerne vil primært medføre en fastholdelse af vandstand om vinteren, mens vandstanden vil falde i løbet af foråret og sommeren. De mange grøftelukninger vil ske ved bl.a. bundhævninger, og de vil ikke indebære egentlige oversvømmelser. Områder med frit vandspejl vil kun optræde om vinteren, men arealet vil generelt blive mere fugtigt.

Det Falsterske Digelag har en "katastrofevej" liggende mellem selve diget og skellet til Bøtøskoven. Denne katastrofevej er kun et kørespor og vil måske blive påvirket af vandstandshævningen i området. Som afværgeforanstaltning vil vejen derfor skulle hæves på nogle strækninger. Det nødvendige

jordfyld vil skulle skaffes ved udgravning af en ca. 1.600 m² stor sø i en allerede etableret rydning i den sydlige del af skoven. Som en konsekvens af grøftelukninger i skoven vil den gennemgående vej også skulle hæves på nogle strækninger.

Kort 8. Plan for genskabelse af mere naturlige vandstandsforhold i Bøtøskoven.

6.3 Skovbevoksede områder

De skovbevoksede dele af Bøtøskoven skal bestå primært af hjemmehørende træarter og buske, der er tilpasset den sandede og fugtige jordbund og som kan udvikle samt forynge sig naturligt. En sådan skov må forventes at være domineret af birk, skovfyr og eg på de tørre dele samt birk, rødæl og pil i de vådere dele. Skovfyr findes i de fleste dele af skoven og klarer sig godt på den sandede fugtige jord. Birken har en massiv opvækst og god vækst overalt i skoven. Der er allerede en del større tilplantninger med eg og der ses også selvsået eg rundt om i skoven. Rødæl findes også i skoven, men skoven er i højere grad præget af en stor andel af den ikke-hjemmehørende hvidel, der er indplantet i de våde områder.

Alle områder med gammel skov af hjemmehørende træarter bevares, men mængden af dødt ved skal øges ved at ringe eller skade enkelttræer i de gamle bevoksninger og alle vindfælder efterlades i skoven. Store træer med stor diameter kan fremmes, ved at der fjernes opvækst og tyndes rundt om ældre træer.

Områderne med sumpskov skal udvikle sig frit. Det forventes, at de hjemmehørende arter birk, rødæl og røn på sigt vil sprede sig i disse områder. På sigt ønskes det ikke, at gråpoppel som en ikke-hjemmehørende træart får en meget dominerende rolle i skoven, men indtil videre gøres der ikke noget i forhold til den nogle steder kraftige opvækst af gråpoppel. Erfaringer fra Bøtø Nor viser imidlertid, at kreaturerne ikke æder poppel, så en maskinel rydning kan blive aktuel.

De plantede egebevoksninger tyndes for birk for at sikre, at egne udvikler sig til store, fuldkronede træer.

Bevoksninger af ikke-hjemmehørende nåletræarter som sitkagran, lærk, østrigsk fyr og omorikagran vil blive afviklet. Dog får enkelte mindre og relativt gamle bevoksninger samt en række markante enkelttræer lov til at blive stående til naturligt forfald, hvor særligt enkelte ældre sitkagran er blevet ringet. Såfremt der optræder for kraftig opvækst af sitkagran, må denne bekæmpes. Der er en del rødgranbevoksninger i skoven, men rødgranen trives dårligt på den meget fugtige bund og forventes ikke at findes i skoven på sigt. En del af de nuværende, mellemaldrende rødgranbevoksninger afdrives, men der efterlades en del mindre områder med rødgran til naturligt forfald. I de nåletræbevoksninger, som afdrives, efterlades som udgangspunkt alle skovfyr og birk. Skovfyrren og birken vil kunne fremstå som spredte træer og grupper på de afdrevne arealer. De efterladte rødgran vil formentlig ikke være stabile, men vil så bidrage til at øge mængden af dødt ved i skoven. På afdrifterne efterlades også højstubbe og dødt ved til gavn for spætter, flagermus og insekter.

På de ryddede arealer vil der formentlig indfinde sig en voldsom opvækst af birk. Det vil løbende blive vurderet, om dyrene kan holde denne opvækst nede, eller om der vil være behov for fortsatte maskinelle rydninger for at fastholde de lysåbne arealer.

6.4 Enge og overdrev

Skoven har tidligere været en plantage og der er kun ganske få områder med lysåben natur. Som det fremgår af kort 7, skal skoven fremover rumme mange lysåbne arealer. Dette kan være helt åbne områder med enge og overdrev, men også områder med spredt trævækst. De lysåbne arealer skal fastholdes som åbne arealer gennem helårsgræsning med kvæg og vilde heste. Hvis der viser sig et

behov, kan der suppleres med maskinel rydning. Der skal tilstræbes et græsningstryk, som sikrer, at urterne får lov til at udvikle sig og blomstre.

De lysåbne naturarealer vil primært blive skabt ved afdrift af nogle af de nuværende granbevoksninger og ved at rydde birkeopvækst på nogle af de områder, der inden for de senere år er blevet fældet. Dette skal sikre udvikling af græs og urtevegetation. På de arealer som ryddes for birk, kan der, hvis den knuste birk forhindrer udviklingen af den ønskede flora, foretages afskrabning eller afbrænding af førnen.

6.5 Græsning

Størstedelen af området skal fremover afgræsses af kvæg og vilde heste. Det skal sikre, at skoven fortsat har mange åbne områder. Skoven er blevet opdelt i to store indhegninger, og der er opsat klaplåger og færister, så publikum kan færdes frit. I den sydlige indhegning vil der blive udgravet en sø på ca. 1.600m² som vil sikre vand til dyrene i denne hegning. I den nordlige del, vil der blive etableret en vanding i forbindelse med en lille toiletbygning ved Kviehuspladsen. I dette område vil der tillige blive etableret et læskur og en fangfold skjult bag bevoksningen, så det ikke kan ses fra den tilstødende skovvej.

Der vil til en start blive udsat op til 15 kvæg og 10 vilde heste. Plejen af området er baseret på helårsgræsning. Der vil løbende blive foretaget evalueringer af græsningstrykket, da det er væsentligt, at dyrene kan klare sig uden tilskuds fodring gennem vinteren. Samtidig skal de blomstrende urter have mulighed for at udvikle sig.

Figur 9. Skotsk Højlandskvæg som naturplejere i Bøtøskoven

6.6 Bekæmpelse af invasive arter

De invasive arter sitkagran, glansbladet hæg, gyvel, rynket rose og mangebladet lupin findes alle i skoven. Disse arter er uønskede, og for flere af dem er det erfaringen, at dyrene ikke æder dem. Derfor kan det blive nødvendigt med tilbagevendende tiltag for at hindre yderligere spredning. Mosset stjerne-bredribbe (*Campylopus Introflexus*), som er indslæbt fra New Zealand og kan sprede sig, så hjemmehørende mosser, laver og planter ikke kan spire, optræder også i skoven.

Sitkagranbevoksningerne fjernes i stort omfang og mange ældre sitkagran-frøtræer vil blive ringet. Herefter vurderes opvæksten af sitkagran at kunne kontrolleres ved områdevis nedskæringer efter behov. Det samme gælder gyvel. Glansbladet hæg findes mange steder som spontan opvækst og kan komme til at udgøre et problem. Indtil videre vurderes en målrettet bekæmpelse dog ikke at være nødvendig. Rynket rose og mangebladet lupin forekommer så fåtalligt, at de indtil videre ikke er et problem i skoven. Mosset stjerne-bredribbe udgør pt. ikke en trussel mod områdets biodiversitet. Men det er vigtigt at holde øje med den, særligt på områder med blotlægning af sand hvor den især trives.

6.7 Indsatser for særlige arter

Bøtøskovens udvikling mod en mere lysåben skov med hjemmehørende træarter og buske med mange lysåbne områder og med mere naturlige vandstandsforhold skal sikre og forbedre levevilkårene for de arter, der allerede findes i området og også gerne skabe levesteder for nye, sjældne arter. I forbindelse med konverteringen af området fra plantage til lysåben græsningsskov, vil der blive gennemført en række særlige tiltag for at sikre de særlige arter i området.

Yderligere viden om de forskellige artsgrupper vil løbende blive indsamlet afhængig af de konkrete muligheder, så plejen kan tilpasses.

6.7.1 Planter, mosser og laver

Hensyn til særlige plantearter:

- *Dværg-perikon*: Er registreret på en enkelt lokalitet, som overvåges løbende. Særlige tiltag er ikke nødvendige. Arten vil have gavn af de forstyrrelser af jordbunden, som følger af græsningen.
- *Hoved-frytle*: Forekommer på en række af de lysåbne arealer og forventes at blive tilgodeset ved græsningen.
- *Kongebregne*: Er registreret med bestande flere steder i digegravene, hvor den ser ud til at trives. Den planlagte fastholdelse af vintervandstanden i området skal ske med hensyntagen til kongebregnen, dvs. på en måde så rødderne ikke kommer helt under vand.
- *Liggende potentil*: Er registreret primært langs vejene men også enkelte steder i skov og på eng. De eksisterende bestande vil blive overvåget, men særlige tiltag vurderes ikke nødvendige. Fastholdelse af vintervandstanden i området vil blive gennemført på en måde, så levesteder sikres.
- *Skovstjerne*: Findes på 3 lokaliteter tæt på hinanden. Ingen særlige tiltag vurderes pt. nødvendige. Bestandene overvåges.

6.7.2 Svampe

Hensyn til særlige svampearter:

- Muligheden for om afbrænding af førne vil kunne fremme særlige arter vil blive undersøgt.

6.7.3 Insekter

Hensyn til særlige insektarter:

- De lysåbne arealer med nektarplanter og græsser vil blive fastholdt og udvidet som levesteder for sommerfugle. Arealer med kendte forekomster plejes aktivt, hvis græsningstryk ikke er tilstrækkeligt.

- Etablering af insektkorridorer flere steder mellem diget og de lysåbne arealer for at fremme bevægelse og adgang både for insekter (især sommerfugle) samt frøspredning.
- Etablering af læ på de lysåbne arealer i form af fastholdelse af krat eller små træbevoksninger som ligger ind i kiler eller som øer.
- Mulighed for at sikre sandede arealer fx gennem harvning eller optagning af stød, hvilket kan tilgodese særlige insektarter.

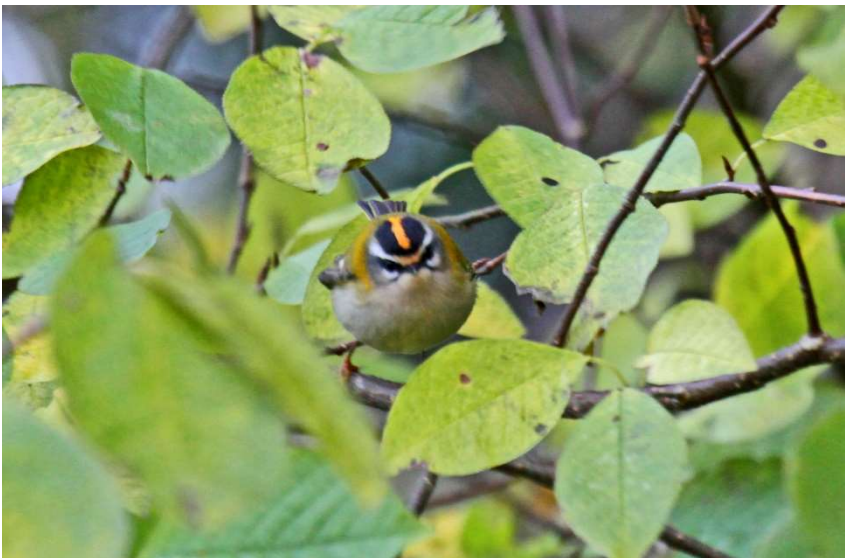
Specifikt:

- *Sort ildfugl*: Sikring af fortsat gode betingelser for rødknæ (foderplante for Sort Ildfugl) på den sydlige del af plantagen gennem regelmæssig harvning, der fremmer sand og forstyrrelser. Især fritstående rødknæ med sand omkring rodnettene er at foretrække for Sort Ildfugl.
- *Spejlbredpande*: Kerneområder friholdes for græsning for at beskytte æg og larver. Omkringliggende arealer afgræsses for at sikre nye levesteder, og birkeopvækst nedskæres, hvis græsning ikke vurderes tilstrækkelig. Vandstanden øges langsomt i områder med forekomster.
- *Leptophloeus alternatus*: Udlægning af flisbunker kun med skovfyr for at tilgodese den sjældne bille.

6.7.4 Fugle

Hensyn til særlige fuglearter:

- *Hedelærke*: Fastholdelse af sandarealer for at tilgodese ynglefugle.
- *Rødrygget Tornskade*: Udlægning af kvasbunker.
- *Havørn*: Etablering af forstyrrelsesfri zone i yngletiden omkring reden.
- *Rødtoppet Fuglekonge*: Ingen hugst eller tynding på arealer hvor der er kortlagt territoriehævdende fugle.
- *Vendehals* og *Perleugle*: Opsætning samt vedligehold af fuglekasser.

Figur 10. Rødtoppet Fuglekonge.
Foto Frederik E.R. Johansen.

6.7.5 Flagermus

Hensyn til flagermusearter:

- I mangel af ældre løvtræer med mange hulheder vil der blive etableret hulheder i nåltræer ved at bore og save i ældre træer, således at flagermusene kan benytte dem.

- Skovbrynet med popler mod vest bevares længst muligt. Kan på sigt evt. suppleres med plantning af lind eller skærmelm.
- Der skabes bedre muligheder for fødesøgning for flagermus ved at optimere forhold for insekter gennem flere områder med løvtræer. Mulighed for på sigt at indplante enkelte lind eller skærmelm for at sikre flere insekter, hvilket er væsentligt for både Bredøret- og Langøret Flagermus.
- Der skabes flere indre skovbryn og fastholdes lysåbne områder med læ, da det vil give insekter mulighed for at sværme og dermed skabe fødemuligheder for flagermusene.

6.7.6. Øvrige pattedyr

Hensyn til småpattedyr:

- Skovbryn mod vest bevares længst muligt.
- Grupper og kiler af krat og små træer bevares i lysningerne for at fremme mængden af sydvendte indre skovbryn.
- Sikring af lysåbne områder med undervegetation af græs og urter gennem græsning og evt. supplerende slåning.

6.7.7 Padder og krybdyr

Hensyn til padder og krybdyr:

- Der skabes mere naturlige vandstandsforhold og dermed bedre ynglemuligheder.
- Etablering af en ny sø på ca. 1600m².

6.8 Kulturhistorie

Området rummer flere kulturhistoriske værdier. Dette gælder rester af tidligere dyrefolde samt flyverskjulet fra 2. verdenskrig. Disse elementer vil der blive taget hensyn til i den kommende drift. Sporene af områdets historie, som især knytter sig til tørlægningen af noret, den store oversvømmelse i 1872, 2. Verdenskrig mv. vil indgå i den fremtidige formidling i området.

6.9 Friluftsliv

På den Danske Naturfonds arealer er der offentlig adgang i et omfang, der svarer til den adgang, som gælder for offentligt ejede arealer. Det er vigtigt mål med driften af området, at muligheden for naturoplevelser også forbedres uden at dette dog må forringe naturværdierne. Rammerne for udviklingen af friluftslivet fastlægges i en særskilt friluftspan.

Figur 11. Formidling af naturgenopretningsprojektet samt områdets natur- og kulturhistorie, oktober 2017.

6.10 Overvågning og samarbejde med uddannelses- og forskningsinstitutioner

Udviklingen af Bøtøskoven vil blive fulgt og monitoreret i de kommende år. Den Danske Naturfond er i færd med at udvikle et monitoringsprogram for alle sine arealer. Dette program forventes også anvendt i Bøtøskoven.

Herudover kan området også være udgangspunkt fremtidige forskningsprojekter og samarbejder om studenterprojekter (praktik, bachelor, master, phd mv.) Der er allerede indgået samarbejde med Københavns Universitet, Skovskolen i Nødebo som regelmæssigt har skovbrugsstuderende i praktisk praktik i området. Der overvejes et samarbejde om et forskningsprojekt fra De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) om anvendelse af ild som et plejeredskab.